

XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH

Berdiyorova Nilufar Berdiyov qizi
Xalqaro Nordik universiteti
“Psixologiya va maktabgacha ta’lim kafedrası” o’qituvchisi
E-mail: berdiyorovaniluberdiyrovna@gmail.com

Annotatsiya: Xorijiy tajribalar asosida maktabgacha ta’lim tashkilotlarida boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish sohasiga hozirgi zamonaviy dunyoda eng muhim jihat sifatida e’tibor qaratilgan. Maktabgacha ta’lim tizimi bolalarning intellektual, ijtimoiy, jismoniy va hissiy rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu tizimning samarali boshqaruvi ta’lim sifatini oshirish va bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlash uchun zarurdir. Mazkur maqolada xorijiy tajribalar asosida maktabgacha ta’lim tashkilotlarida rahbar boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi.

Kalit so’zlar: Boshqaruv kompetensiyalari, maktabgacha ta’lim, xorijiy tajriba, innovatsion liderlik, strategik rejalashtirish, raqamli boshqaruv va boshqalar.

Аннотация: Развитие управленческих компетенций в организациях дошкольного образования на основе зарубежного опыта рассматривается как важнейший аспект в современном мире. Система дошкольного образования является важным этапом интеллектуального, социального, физического и эмоционального развития детей. Эффективное управление этой системой необходимо для повышения качества образования и обеспечения всестороннего развития детей. В данной статье анализируются вопросы развития управленческих компетенций руководителей дошкольных образовательных организаций на основе зарубежного опыта.

Ключевые слова: Управленческие компетенции, дошкольное образование, зарубежный опыт, инновационное лидерство, стратегическое планирование, цифровое управление и другие.

Annotation: The development of management competencies in preschool education organizations based on foreign experience is considered a critical aspect in today's modern world. The preschool education system is a significant stage in the intellectual, social, physical, and emotional development of children. Effective management of this system is essential to improve the quality of education and ensure the comprehensive development of children. This article analyzes the issues of developing managerial competencies in preschool education leaders based on foreign experience.

Keywords: Management competencies, preschool education, foreign experience, innovative leadership, strategic planning, digital management, and others.

Kirish. Prezidentimiz yurtimizda boshqaruv tizimini takomillashtirish va rivojlantirish bo’yicha so’ngi yillarda ko’plab yangi islohatlar amalga oshirmoqdalar. Shu jumladan, O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 531-son qarori “Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlari direktori lavozimiga nomzodlarni menejerlik o’quv kurslarida o’qitish, ularga menejerlik sertifikatini berish va nomzodlarni lavozimga tayinlash tizimini joriy etish to’g’risida” etib belgilandi. Bu barcha rahbarlarning tashkilotdagi faoliyatini samarali tashkil etish va boshqaruv tizimini to’g’ri yuritish uchun katta yangilik bo’ldi desam mubolag’a bo’lmaydi. Ayni hozirgi tezlik bilan rivojlanayotgan

davrda bunday yangilik yuksak yutuqlar uchun ilk qadam bo'ldi deb o'ylayman. Xorijiy mamlakatlar ta'lim boshqaruv tizimiga nazar tashlasak, barcha rivojlangan davlatlarda o'zgacha boshqaruv tizimlari mavjud. Dunyodagi rivojlangan davlatlarning, jumladan, Finlyandiya, AQSh, Yaponiya, Germaniya, Singapur va Buyuk Britaniyaning ta'lim boshqaruvi tizimlari o'rganilib, ular asosida yurtimizdagi maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarning quyidagi kompetensiyalarini rivojlantirish mumkin. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruv tizimida strategik rejalashtirish, raqamli boshqaruv, innovatsion liderlik, jamoaviy boshqaruv, pedagogik qo'llab-quvvatlash va natijalarga yo'naltirilgan boshqaruv kabi kompetensiyalarni shakllantirish yaxshi samara beradi. Maktabgacha ta'lim tizimi bolalarning intellektual, ijtimoiy, jismoniy va hissiy rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu tizimning samarali boshqaruvi ta'lim sifatini oshirish va bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash uchun zarurdir. Shunday ekan xorij mamlakatlari ka'bi biz ham zamonaviy boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirishimiz kerak.

Asosiy qisim. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlari uchun xorijiy tajribalar asosida professional rivojlanish dasturlari, treninglar va mentorlik tizimlarini tashkil qilish va ular uchun alohida mahsus ilova yaratish boshqaruv tizimini ikki barobarga tezlashtiradi. Shuningdek, xalqaro sifat standartlari, texnologik innovatsiyalar va bolalarning rivojlanish ehtiyojlariga moslashgan metodik usullar va bolalarda fikrlash qobiliyatini shakllantiruvchi innovatsion yondoshuvlarni joriy etish rahbarni boshqaruv jarayonida ta'lim sifatiga bergan e'tiboridan darakdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini samarali boshqarish uchun rahbarlar va pedagoglar zamonaviy boshqaruv kompetensiyalariga ega bo'lishi zarur. Bu kompetensiyalar quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. Strategik boshqaruv kompetensiyalari

- **Maqsad va vazifalarni belgilash:** Tashkilotning rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish va uzoq muddatli maqsadlarga yo'naltirilgan rejalashtirish.
- **Innovatsiyalarni joriy etish:** Ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni, yangi metod va vositalarni qo'llash.
- **Ish jarayonlarini optimallashtirish:** Resurslarni samarali boshqarish va ta'lim sifatini oshirish.

2. Pedagogik liderlik kompetensiyalari

- **Jamoani boshqarish:** Pedagoglarni rivojlantirish, ular orasida motivatsiya va hamkorlikni kuchaytirish.
- **Ko'rgazmali liderlik:** Rahbar o'zi namuna bo'lib, ta'lim sifatini oshirishda faol ishtirok etishi.
- **Professional rivojlanishni qo'llab-quvvatlash:** Xodimlar uchun trening va o'quv dasturlarini tashkil qilish.

3. Texnologik boshqaruv kompetensiyalari

- **Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish:** Elektron boshqaruv tizimlari, elektron kundalik va hisobotlarni boshqarish.

- **Ta'lim texnologiyalarini qo'llash:** Multimedialar, interaktiv ta'lim vositalari, virtual platformalardan foydalanish.
- **Ma'lumotlarni tahlil qilish:** Qabul qilinadigan qarorlarni asoslash uchun ma'lumotlardan foydalanish.

4. Emotsional-intellektual kompetensiyalar

- **Empatiya va ijtimoiy anglash:** Pedagoglar, ota-onalar va bolalar bilan samimiy muloqot olib borish.
 - **Stressni boshqarish:** Ziddiyatlarni hal qilish va sog'lom muhitni yaratish.
 - **Ijtimoiy-hissiy rivojlanishni boshqarish:** Bolalar va xodimlarning shaxsiy rivojlanish ehtiyojlarini tushunish va ularga yordam berish.
-

5. Yuridik va moliyaviy boshqaruv kompetensiyalari

- **Normativ-huquqiy bazani bilish:** Maktabgacha ta'lim bilan bog'liq qonun va qarorlarni tushunish va ularga rioya qilish.
- **Moliyaviy boshqaruv:** Byudjetni rejalashtirish, mablag'larni samarali taqsimlash.
- **Hisobotlarni yuritish:** Yillik rejalar, hisobotlar va monitoring tizimlarini boshqarish.

6. Ijtimoiy hamkorlik kompetensiyalari

- **Ota-onalar bilan aloqalar:** Ota-onalarni ta'lim jarayoniga jalb qilish va ularning qoniqishini ta'minlash.
- **Mahalla va jamiyat bilan hamkorlik:** Mahalliy tashkilotlar bilan hamkorlikda loyihalar tashkil etish.
- **Boshqa ta'lim muassasalari bilan tajriba almashish:** O'zaro tajriba almashish orqali yangi usullarni o'rganish va tatbiq etish.

7. Ekologik boshqaruv kompetensiyalari

- **Atrof-muhitni himoya qilish:** Bolalarda ekologik ongni rivojlantirishga xizmat qiluvchi tashabbuslarni amalga oshirish.
- **Barqaror rivojlanish tamoyillariga rioya qilish:** Resurslardan tejamkorlik bilan foydalanish.

Zamonaviy boshqaruv kompetensiyalari maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini yaxshilash va samarali boshqaruv tizimini joriy etishga xizmat qiladi. Bu

kompetensiyalar tashkilot rahbari va pedagogik xodimlar uchun asosiy mezon bo'lib, bolalar rivoji va ta'lim jarayonini yuqori darajaga olib chiqishda muhim o'rin tutadi. Endi quyida xorijiy mamlakatning boshqaruv tizimlarining o'ziga xos yondashuv va tajribalarni ko'rib chiqamiz:

1. Finlyandiya

Boshqaruvning asosiy xususiyatlari:

- **Ta'limning avtonomligi:** Maktabgacha ta'lim muassasalari katta darajada mustaqillikka ega. Rahbarlar o'z tashkilotining rivojlanish strategiyasini mustaqil belgilaydi.
- **Bolalar markazlashgan yondashuv:** Har bir bola individual ehtiyoj va qiziqishlariga qarab ta'lim oladi.
- **Professional erkinlik:** Pedagoglar va rahbarlar o'z metodlarini tanlashda to'liq erkinlikka ega.
- **Ta'lim sifatini baholash:** Nazorat qiluvchi tashkilotlar ta'lim sifatini muntazam monitoring qilib boradi, lekin qattiq tartibga solishdan ko'ra tavsiya beradi.

O'rganiladigan jihatlar:

- Ta'lim boshqaruvida ishonch muhitini yaratish.
- Innovatsion usullardan foydalanishda erkinlik berish.
- Resurslarni samarali taqsimlash orqali bolalarning rivojlanish ehtiyojlariga e'tibor qaratish.

2. AQSh

Boshqaruvning asosiy xususiyatlari:

- **Desentralizatsiya:** Ta'lim boshqaruvi federal, shtat va mahalliy darajalarga bo'linadi. Har bir daraja o'ziga xos mas'uliyatga ega.
- **Raqamli boshqaruv tizimlari:** Elektron boshqaruv vositalaridan keng foydalaniladi, jumladan, ma'lumotlarni tahlil qilish va monitoring tizimlari.
- **Liderlikni rivojlantirish dasturlari:** Rahbarlar uchun doimiy professional treninglar, MBA darajasiga ega bo'lish imkoniyatlari.
- **Grant va moliyalashtirish:** Xususiy sektor, notijorat tashkilotlar va davlat birgalikda ta'lim tizimini moliyalashtiradi.

O'rganiladigan jihatlar:

- Ta'limda raqamli vositalar orqali boshqaruv samaradorligini oshirish.
- Rahbarlarning kasbiy rivoji uchun doimiy treninglar tashkil etish.
- Moliyaviy va yuridik boshqaruvda innovatsion yondashuvlarni qo'llash.

3. Yaponiya

Boshqaruvning asosiy xususiyatlari:

- **Jamoaviy qaror qabul qilish:** Rahbarlar qarorlarni pedagoglar, ota-onalar va mahalla vakillari bilan birgalikda qabul qiladi.
- **Barqarorlik va intizom:** Tashkilot faoliyatini barqaror boshqarishga katta e'tibor beriladi.
- **Ta'lim sifatini uzluksiz yaxshilash:** Rahbarlar sifatni monitoring qilish va uzluksiz rivojlantirishga yo'naltirilgan.
- **Raqamli va texnologik rivojlanish:** Bolalar va pedagoglar uchun texnologiyadan samarali foydalanishni ta'minlashga e'tibor qaratiladi.

O'rganiladigan jihatlar:

- Jamoaviy boshqaruvning muhimligi va qat'iy tartibga rioya qilish.
- Ta'lim jarayonida texnologik yechimlardan foydalanish.
- Ta'lim sifatini doimiy tahlil qilish va takomillashtirish tizimini yaratish.

4. Germaniya

Boshqaruvning asosiy xususiyatlari:

- **Federal boshqaruv tizimi:** Har bir federal yer (Bundesland) ta'limni o'z qoidalari va talablariga ko'ra boshqaradi.
- **Qo'llab-quvvatlovchi rahbarlik:** Rahbarlar nafaqat nazorat qiladi, balki pedagoglarni rivojlantirish uchun qo'llab-quvvatlovchi rol o'ynaydi.
- **Dual ta'lim tizimi:** Amaliy va nazariy o'qitishning uyg'unligi bilan boshqariladi.
- **Moliyaviy mustaqillik:** Maktablar o'z mablag'larini boshqarishda mustaqil.

O'rganiladigan jihatlar:

- Rahbarlar uchun qo'llab-quvvatlovchi yondashuvni rivojlantirish.
- Ta'lim sifatini yaxshilashda davlat va nodavlat sektorlar o'rtasidagi hamkorlik.

5. Singapur

Boshqaruvning asosiy xususiyatlari:

- **Natijalarga yo'naltirilgan boshqaruv:** Rahbarlar ta'lim natijalarini tahlil qilish va ular asosida strategiyalarni belgilashga yo'naltirilgan.
- **Texnologiyalardan keng foydalanish:** Smart sinflar va raqamli ta'lim tizimlari keng joriy etilgan.
- **Liderlikning uch bosqichli rivojlantirish modeli:** Yosh rahbarlarni o'qitish, tajribali rahbarlar uchun maxsus kurslar va yuqori darajadagi boshqaruvchilar uchun liderlik treninglari.
- **Barqaror rivojlanish tamoyillari:** Atrof-muhitga e'tibor qaratish, ekologik mas'uliyatni ta'minlash.

O'rganiladigan jihatlar:

- Natijalar tahliliga asoslangan boshqaruv tizimi.
- Texnologiyalar va raqamli yechimlardan foydalanishni kengaytirish.

- Barqaror rivojlanishga e'tibor qaratish.

6. Buyuk Britaniya

Boshqaruvning asosiy xususiyatlari:

- **Ofsted nazorati:** Ta'lim tashkilotlarini baholash uchun mustaqil tashkilot (Ofsted) faoliyat yuritadi.
- **Avtonom maktablar:** Maktablar va maktabgacha ta'lim muassasalari o'z faoliyatini mustaqil rejalashtiradi.
- **Bolalarning keng qamrovli rivoji:** Jismoniy, hissiy va intellektual rivojlanishni uyg'unlashtirish.
- **Rivojlanish dasturlari:** Rahbarlar uchun professional rivojlanish dasturlari tashkil etilgan.

O'rganiladigan jihatlar:

- Mustaqil baholash tizimlarini joriy etish.
- Ta'lim tashkilotlarining avtonomligini ta'minlash.
- Rahbarlarni rivojlantirishga yo'naltirilgan tizim yaratish

Yuqorida sanab o'tilgan xorijiy mamlakatlar maktabgacha ta'lim boshqaruv tizimlari juda samarali yo'lga qo'yilganligini ko'rishingiz mumkin. Xorijiy mamlakatlar menejment asoslarini chuqur o'rganish yurtimizda shu tizimni rivojlantiradi va innovatsion boshqaruv yondashuvlarni qo'llab-quvvatlaydi.

XULOSA. Maqolada keltirilgan yangiliklar, xorijiy ta'lim tizimlari, innovatsion metodlar va vositalar pedagoglar uchun muhim yo'riqnoma bo'lib xizmat qilishi mumkin. Xususan, ta'lim tashkilotlarida boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha xorijiy mamlakatlar ta'lim boshqaruvining asosiy xususiyatlarini yurtimiz ta'lim boshqaruv tizimida ham keng foydalansak va yangi innovatsion ta'lim boshqaruvini shakllantirishda yuqoridagi usullardan foydaansak yanada rivojlanishga erishishimiz mumkin. Shu bilan birga, bunday xorijiy yondashuv zamonaviy ta'lim boshqaruv tizimining rivojlanishida muhim qadam hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gulmira Alimovna Kamilova, & Go'Zal Rajab Qizi Qurbonova (2021). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIARIGA RAHBARLIK VA BOSHQARISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV. Scientific progress, 2 (7), 1149-1153
2. M.T. Hamdamova (2024). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI RAHBARINING BOSHQARUV KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHGA OID JAHON TAJRIBALARI TAHLILI. Inter education & global study, (6), 41-47.
3. Muhammadiyeva N.Sh., & Qodirov U.I. (2021). MAKTABGACHA TA'LIMDA BOSHQARUV MENEJMENTI. Экономика и социум, (12-1 (91)), 372-377
4. .Ma'Mura Abdumo'Minovna Ismanova (2021). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA RAHBARLIK QILISH VA TASHKIL ETISH YO'LLARI. Academic research in educational sciences, 2 (5), 1581-1587. doi: 10.24411/2181-1385-2021-01072

